

Данило Николић
РЕЧ О ЉУБАВИ

Уредник
Зоран Колунџија

Аутор фотографије на корици
Папараџо

Данило Николић

РЕЧ О ЉУБАВИ

Приредила Лидија Николић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Тако је крајика љубав,
а иако дуї је заборав.*

Пабло Неруда

УМЕСТО ЦВЕЋА

Треба се сетити како је почело и то све средити у себи.

Кад је воз кренуо из станице чули смо неку неодређену вику. Због тога је почело. Али пре тога стоји један мали део времена, и запамћен први разговор, од тренутка кад сам прошао поред ових купеа друге класе с надом да ћу на неком седишту крај прозора угледати једну девојку, саму, као изгубљену птицу. У пролазу неко је гласно рекао: „Биће ноћас снега“.

Ушао сам у претпоследњи купе, где је крај врата, у полумраку, седео један човек у пругастом оделу. Мислио је, ваљда, да неће бити много путника, па је у мрежу за пртљаг сместио свој зимски капут и шешир. Наместио сам се лепо крај прозора. Перонски фењер, уствари мала сијалица на стубу уоквирена фењером, трудила се да пружи мало жуте светлости по патосу купеа. Мирисало је на згњечене цигарете и дрво које људи стално употребљавају.

Остајало ми је још доста времена, па сам неодређено мислио о мојој старој која ме једном месечно, суботом у поноћ, чека на малој станици изгубљеној у равници Срема. Ипак, приметио сам да путници гњече један другог у ходнику, јер су погрешили класе. Један од њих, висока прилика са шударом и ћурком под лактом, прогунђа: „Шта ће нам ове разне класе, свеца му љубим, кад смо сви једнаки“.

Тада се мој сапутник хитро диже и отмено заустави једну гојазну жену коју је придржавао њен муж. Видех да је

мој сапутник поприлична људина уских рамена и јако снажног врата. Мало су поразговарали у ходнику, па жена и муж уђоше, а он оде некуд.

„Ово су, ваљда, његове ствари“, рече муж равнодушно.

Жена само уздахну, по навици, и, такође полугласно, поче да размишља како је непознати био диван и богат човек. Могао је да бира, али...

„Младаљачко слепило“, рече муж гласно.

„Он је, збиља, племенито поступио према оном сирочету без родитеља“, закључи супруга. „Несрећан је, чујем, јер немају деце“.

Мој сапутник нагло уђе, осмехну се, и похвали неко пиће станичног ресторана. Затим удобно седе, гладећи голо теме.

„А, ти на пут онако... сам?“, рече муж.

„Ја сам сад слободан човек“, уздахну сапутник.

„Ниси се, ваљда, развео?“, насмеја се муж.

„Не. Нешто горе од тога“.

„Забога, шта кажете?“, рече жена.

„Немојте, не вреди о томе ни говорити... Уосталом, ви, госпођо, најбоље знате из какве сам је ситуације онда ишчупао. Али није вредело... Замислите, (он спусти глас због мене) замислите, моја жена је чекала неког матуранта који је заглавио у рату. И шта мислите? Када је дошло најзад до онога што није желела, умрла је ...“

„Опростите, нисмо знали“, рече тихо муж.

„Да, те проклете, неuke бабице.“

„На порођају?“

„Пре тога.“

„Како? Не разумем?“

„Мислим да наслућујете... Уосталом, реч је о несрећном абортусу.“

Случајно заинтересован, касно сам схватио да треба да се удаљим.

У ходнику неко опет рече: „Кажем ти, биће снега.“

Кад сам се вратио, у купеу затекох још једног сапутника. Сместио се крај прозора, спрам мене. Најпре нејасно запазих лице старијег младића и крупно, балзаковско чело под бусеном косе доје мрког сребра. Чудно, помислих: његова коса је близу првог иња због рата. Он је већ био измењао неколико речи са првим сапутником и стално се, мада једва видно, смешио осмехом замишљеног усамљеника. Такав осмех виђао сам често после рата.

Воз пође, као да се ломи гвожђе, па све брже.

Тада је почело. Управо, чули смо тада неку неодређену галаму, те се ја, засут пахуљама, нагнух преко прозора и спазих једну девојку како са два кофера трчи поред последњег вагона. Видело се да неће стићи, да не може ускочити, а ипак је трчала. То је увесељавало једну групу беспосличара на перону.

И ја се томе насмејах. Затварајући прозор, рекох шта се догодило. Скоро у исти мах, моји сапутници рекоше да се томе не треба подсмевати.

„Али, збиља, рекох, нико да јој помогне, кофери огромни, а она ипак трчи... Баш је сјајна!“

„Човеку је лакше кад покуша“, рече господин у пругастом, и баци један поглед на младића.

Овај то прихвати, скоро журно.

„Мени се чини, рече мало озлојеђен, да је накнадно кајање што нисмо покушали равно осећању неуспеха.“

Слегнуо сам раменима и запалио цигарету.

„Често се у животу трчи за нечим“, рече први, погледа младића, опет искоса и додаде: „Или за неким.“

То ми је личило на почетак неке неравне, скоро непоштене игре, па нисам одговарао.

„Ја, такође, мислим, изговори полугласно младић, замишљен, да треба имати разумевања за оне који покушавају да ураде нешто што изгледа немогуће, чак неприлично.“

„Није било намере да се подсмевам“, рекох. „Једноставно тако, ни сам не знам...“

Господин у пругастом, мало погурен, у ставу човека који смишља, рече:

„Можда не у овом тренутку, али ја бих био спреман да вам дам неколико примера као потврду за ово што смо рекли. Иако су то сасвим очигледно безнадежни покушаји, њима се нико не би могао подсмевати.“

„Жао ми је ако вас је то толико дирнуло“, рекох.

„Молим“, рече он навлачећи ципеле, „немојте се љутити.“

„Ви не спавате у возу?“, упита младић, очевидно смирен, заузет нечим другим.

„Не. Зашто?“

„Чујте... Али зашто да вас гњавим сличном причом?“

„Не, не... Реците слободно. Збиља, никад не спавам у возу.“

„Није баш то дуга прича, али морам почети са четрдесет првом... Управо, пред рат смо становали у једној мирној улици, која је сад обична рушевина. Баш сам пре неки дан био тамо...“

„Интимни разлози?“, запита први сапутник, и то мени зазвуча подсмешљиво.

„Можда...“, рече младић, а мени се учини да ће ту бити крај приче. Али он само провуче прсте кроз потамнело сребро своје косе и мирно настави: „Мој очух је имао ћерку из првог брака. Уствари, то дете је он нашао једног јутра у неком јарку на периферији, док је обилазио свој реон. Био је градски стражар. Она је имала лепо име. Звали смо је – Чарна... Била је, да тако кажем, дете јесени, не пролећа: увек

тиха и мало тужна као сутон, говорила је неким уморним гласом. Живело се, као што знате, врло безбрижно, иако је очух говорио да се наш живот разликује од позоришта само по томе што се у њему улоге схватају тек пошто су одигране...

„Били сте матуранти?“

„Да. Мој друг, Иван, и ја... Откуд знате?“

„Само претпостављам“, осмехну се први сапутник.

„Да. Били смо матуранти. Отишли смо ујесен, четрдесет прве, кришом. Дуго смо били у истом одреду, затим у истој бригади. Чак нас је, мени то сад изгледа невероватно, иста граната ранила. То се догодило на једном гробу, у страховитој међави, при изненадном сусрету са Немцима. Пошто сам био јачи, и лакше рањен, одвукао сам га до једне пећине. Нашла нас је ту сутрадан сеоска патрола. Послали смо о томе извештај одмах, из села, али је курир; негде на путу нестао...“

„И ваши су чули да сте пали, као многи други у Босни?“

„Питате или збиља нешто знате?“

„Забога, питам само!“, узвикну господин у пругастом.

„Тако је стварно било. А ми смо били пребачени у једну болницу у Италији. Писали смо на стару адресу, управо на адресу рушевина. Један наш друг, који је касније дошао на слободну територију, рекао нам је да су куће срушене за време бомбардовања, да ми је очух погинуо, а мајка тешко рањена...“

„Чарна је радила за њих две?“

„Да. Рамена су нам била мало издигнута, од штака. Тешко је, понекад осетиш како те сврби прст ноге, које нема, па пружаш руку. То инвалиди знају.“

„Вратили сте се пролетос?“, проверавао је даље први сапутник.

„Да, пролетос. Нашли смо некако бившег кућног настојника. Тај човек би боље изгледао да су пред њим намах оживели мртваци. Такво је изненађење завладало његовим лицем. Пошто се мало повратио, одвео нас је код мајке мога друга. Моја је била на селу, код рођака. Ви можете замислити како је изгледала при сусрету та жена којој су јавили да јој једини син никад више неће доћи... Та жена, остарела од бола, није изговорила ниједну реч. Па ни после. Мајци су, као и љубави, речи непотребне.“

„И онда сте приредили свечаност, пили...“

„Свечаност је морала бити још исте вечери. Све што је требало припремили су други, Ми смо седели на кревету, нас двојица с једном ногом... Иванова мајка, слична самртнику коме је једва повраћен живот, седе, занемела од среће, и скиде црнину.

„А где је Чарна, мајко?“ упита Иван.

„Хоћеш ли још један јастук, чедо?“

Можда стварно није разумела шта је питао. Иван више није рекао ништа, јер је слутио да треба одложити тренутак кад ће сазнати нешто неповољно. Надао се, ипак, да мајка није добро чула шта је рекао. Обмане су нам тако потребне понекад...

Питали су нас да ли је било тешко у рату. Он ништа више није чуо. Присутни, поређани око стола са цветовима чаша пуних црвене течности, били су јако весели: од вина, и због повратка оних који су били сахрањени.

А после...

Одједном је ушла – она. Била је мало бледа. Била је у тамној хаљини, закопчана до грла. Између њених дојажљивих груди падао је низ ситне седефасте дугмади. Мало је посрнула улазећи. Па је лагано пришла, кроз потпуну тишину, кроз онај тренутак музејског мира кад све занеми

као пред призором смрти или рађања. Пришла је са једним малим осмехом бола, са видљивом росом сусрета у оку. И спустила је тихо усне на његово чело, исплетено борама као жицом.

Села је на ивицу кревета, настојећи да не погледа тамо, где је требало да буду његове ноге.

Ми смо се брзо досетили шта треба. Створили смо за час велику буку, као да се ништа не догађа. Настојник је стално викао: 'А ја вас питам — ко их је прво срео?!'

Чуо сам кад је рекла:

„Зар немаш ништа да ми кажеш, Иване?“

„Ђути, Чарна... само још мало.“

Прстима, који су толико желели да не дрхте, узео је табакеру. После неколико гутљаја цигарета је нестала у агонији дима.

„Како си, Чарна?“

„Нисам више добра, Иване“, прошапта.

„То не верујем. Сећаш ли се оних стихова: *Ти си још на оним врхунцима који су блиски звездама?*“

Говорио је оно што је било мање важно и потребно од оног што је срце његово хтело да јој каже. Она се замисли, загледа га дуго кроз сенку трепавица погледом који је проклињао и преклињао у исти мах, па се осмехну:

„Ратници нису тако груби као што се прича.“

„Страх те је од нечега?“

„Не знам.“

„Да попијемо?“

„Хоћу све што желиш.“

Стално је окретала прстен на десној руци.

„Зар он то није приметио?“, скоро узвикну први сапутник.

„Не. Зашто?“

„Извините... Занео сам се... Молим...“

Чуо сам само кад је рекла:

„Насмеши се, Иване.“

„Хајдемо у другу собу“, рече он.

Изненада је био одлучан.

„Осећам да нешто није у реду... Шта ће сад сузе?“

„Чекала сам те дуго.“

„А сад?“

„Не могу назад.“

„Мислим да није важно за нас то што се догодило.“

„Јесте, Иване.“

„Зашто не можеш назад?“ .

„Немој сад о томе...“

„Зашто не може друкчије, кажи!“

„Молим те, Иване!“

„Не, говори одмах!“

Она мало заћута, смири се, па рече:

„Носим нешто туђе у себи...“

Дуго је пушио, и мислио. После мирно рече:

„Сад иди.“

„Ићи ћу, Иване, само још мало...“

„Иди!“

То је био један од оних тренутака кад није знао шта ради. Она је, идући ка вратима, понављала да ће се вратити. Али он је ћутао.

Отишла је скоро журно, без поздрава.

Требало је да разумем...“

„И сад?“, рекох ја.

„Никад је више није видео, а тражи је. Осврће се, уздрхти пред сваком девојком у црној хаљини. Све је то узалудно, али њега мучи зашто је рекла да више није добра, да није више она ...“

Наш ћелави сапутник шумно уздахну и напусти купе.

Кроз прозор се ништа није видело. У купеима су дрмала зеленкастобледа лица. Промицали су стубови и жице. Улазили смо у моју станицу.

Господин у пругастом се врати, поче да се спрема за излазак.

„И ви овде силазите?“, рече.

Воз стаде.

Поздравили смо се журно са младићем који нам је причао о свом другу, па смо сишли. Локомотива је узимала воду.

„Ви ћете ка центру?“, рече господин у пругастом оделу, облачећи капут.

„Не“, рекох, „моја мајка станује ту, близу.“

„Хтео сам да вас упитам нешто.“

„Молим, изволите.“

„Ви познајете овог младића са којим смо путовали?“

„Не, никад га раније нисам видео.“

„Чујте, он никад неће наћи ону коју тражи. Он вам је ноћас своју причу испричао...“

„Ви то знате?“

„Да. Чарна није жива... Ја сам био њен муж, господине... ха... ха... ха...“

Треба се сетити поново свега и то средити у себи. Али видим: мајка ме чека. Приметиће опет да сам замишљен и тумачиће то на свој начин. Говориће како младост преувеличава све, и да се треба клањати само правој љубави, чистој истини и незаслуженој патњи. А један глас у мени већ моли: нешто за оне који су вечито сами, који трагају; нешто за Чарну, далеку и незнану, уместо цвећа.

ДВОБОЈ

Знао сам да ће се нешто догодити.

Да ли сте бар једном, кад вас је службени пут довео у Београд, свратили у ону велику просторију у сутерену кафане „Загреб“? То је као неки бар, или нешто слично ноћним локалима који се отварају после девет, а затварају тек у зору. Ту нема, заиста, нагих плесачица, али вас зато музика непрекидно прати, при сваком гутљају, при сваком осмеху, залагају или уздаху. Једном речју, тамо је сваке ноћи пуно, чак и последњег дана у месецу. Разуме се, тамо долази углавном млађи свет, чије жеље и намере не морамо поштовати, али не можемо ускратити оно што се назива добрим понашањем.

Синоћ сам био тамо. Дошао сам с малим закашњењем, па сам једва нашао место, које је, зачудо, било једно од бољих, али само за две особе. Можда сам га зато и добио, јер овде свраћају у већим групама. Кажем то због тога, јер је то то место на крају дугачког пролаза између столова, у углу, наспрам улаза у салу. Заправо, гледано са улаза, право у углу, седео је за већим столом један младић, сам. Сто до њега, с леве стране, био је празан. Ту смо сели нас двоје.

Јесте ли приметили да је у причама увек леп онај о коме је реч? Ја мислим да је то због човекове сталне тежње да буде у близини лепог.

Збиља, може се рећи да је тај млади човек био леп. Лептимичним погледом оценио сам да може имати највише 28 или 30 година. У крајњем случају 30 година. Не више. Бледило његовог лица појачавала је јако црна коса.

Музика је свирала. Младић који је седео сам на тапацираном седишту у углу гледао је понекад ка улазу у салу, на другом крају. У мислима, ја сам му већ дао име „Мрачни“ због тога што се видело да је нерасположен.

Знао сам да ће се нешто догодити.

Баш сам био подигао чашу, кад је он заблистао. Лице, његово бледо лице, прелило се овлаш руменилом, као да је пао одсјај црвеног штита са стене лампе. Окренух се, за његовим погледом, ка улазу. Угледах једну високу девојку у тамном зимском капуту, златне косе. Постојала је мало дуже, неодлучна, разгледајући. Оркестар је почео Шубертову „Серенаду“, па је за часак завладала тишина. То је њу задржало још мало.

Између столова, увијајући се, ишао је један младић бледе косе ка њој. Подигавши руку, као војник који би хтео да поздрави, он је позва. Она се очигледно, томе обрадова. Он јој приђе сасвим. Мрачни још више потамне. Изиђоше из сале. Вероватно у гардеробу, помислих. То се показало као тачно. После неколико минута долазила је она, идући испред младића простором између столова ка нама, по мекој стази јевтиног тепиха. Осмехивала се. Нисам се чудио што је Мрачни мало пре заблистао. Витка, раскошно, меко, корачајући, она је обла бедра њихала с ретком грацијом. Оном коју срећемо код жена које су свесне своје лепоте. Мрачни ју је пратио нетремице, мрк већ сасвим и неспокојан очигледно. Она дође до стола њених пријатеља, три стола даље од нас, испред оркестра. Љупко, у исти мах нешто супериорно, она се наклони свима. Па седе.

Оркестар стаде.

Са места које су јој понудили била је сад окренута право према Мрачном, који се разведравао. Девојка са којом сам седео узе цигарету тихо потцикујући. Обузе ме нестрпљење. Зажалих што нисам овде сам вечерас.

Девојка која је мало пре дошла, девојка златне косе, подиже трепавице и погледа Мрачног. Он се покрену. Спусти леву руку ка патосу и мало се нагну испод стола. Затим се исправи и позва келнера који је у тај мах пролазио, витак као риба.

„Један шприцер са ледом, молим.“

Он подиже поглед ка њој. Она је нешто објашњавала својим пријатељима поверљиво, не испуштајући његов поглед. Осмехивала се.

Повремено, сенка трепавица скривала јој је крупне очи и зато су постајале дубље. Осмехивала се. Пратио сам помно ту игру очију и осмеха, између њих, и зато девојка за мојим столом заћута.

После, поче музика за игру. Подигох руку – било је десет сати и пет минута. Устадох да играм. Девојка коју сам довео у овај полубар, обеси се о моје раме, лажно тужна. Окретао сам се лагано, у ритму музике, пратећи шта њих двоје раде. Очекивао сам да ће је позвати да играју. Он је, међутим, и даље седео, као опчињен, и стално гледао заваљен на седиште, са цигаретом у руци. Девојка златне косе не хтеде да игра, иако су је нудили. И други су је приметили. Остале жене погледале су је са завишћу која се огледала у лажном дивљењу њеној лепоти. Мрачни се није смешио.

Она је пила вино, гледајући га, и пушила, не прекидајући игру осмеха и очију. Музика је свирала познати део из филма „Мулен Руж.“

После су, по трећи пут, свирали танго. Она није хтела да игра. Никако. Извињавала се, осмехом, друкчијим осмехом се извињавала другима. За њега је имала нарочити осмех.

Он је пушио. Из његовог погледа, из начина како је седео, како се наслањао лактовима на ивицу стола глођући муштиклу, како је погледао на сат – изгледало је да јој каже

како он треба већ да крене, али не може, јер је она ту. Не могу, ти си још ту. Не могу.

И она је дискретно погледала на сат, мало као узнеми- рена, и чинило се да и она каже како већ треба да оде, али неће, ипак неће, јер је он ту. Ти си ту, зашто не дођеш да играмо, ти си ту, не могу да одем док си ти ту. Не могу.

Ко ће први устати?

Сад су свирали румбу. Било је већ прошло једанаест сати. Она га је гледала. Зашто не дођеш да играмо, питале су њене очи.

Други су јој прилазили, лако се клањали. Она је одбија- ла, сад већ без икаквог осмеха.

Ти си ту. Не могу да одем, док си ти ту.

Треба већ да устанем, али ти си ту. Не могу.

Мирисао је ситно сецкан лук на тањирима, ђевапчићи, пенушала је сода у чашама, дубоким млазом. Вино је пену- шало. Гласно су се смејали. Музика је свирала „Хумореску“.

После, око пола дванаест, уђе један младић, јако висок, мршав. Постојао је мало на улазу, па се упутио према Мрач- ном. Моја девојка била је већ сасвим пијана. Трабуњала је којешта. Мени су ноге биле наливене оловом.

Двобој мисли и погледа престаде зачас.

Високи младић, клатећи се, дође до Мрачног.

„Шта је то с тобом?“, рече му гласно.

„Седим мало.“

„Добро, човече, јесмо ли рекли да будеш у једанаест пред рестораном?“

„Седи.“

Високи забаци лако пешеве капута и седе, на ивицу столице, привремено.

„Слушај, немој сад да изводиш којешта. Јеси ли се на- цугао? Хајде, бога ти, чекамо те већ пола сата напољу.“

„Пусти ме, молим те“, рече тихо Мрачни. „Никад ми није било теже да устанем. Никад у животу.“

„Шта је то вечерас? Напио си се? Где су ти штаке?“

„Сакрио сам их.“

Високи узне неиспијени шприцер и отпи један гутљај. Лепи младић се сагну, подиже испод стола штаке и устаде.

Изашао је не гледајући никог.